

CHARLOTTE'S LAW & FINE PRINTS

Handleiding portretrecht

www.charlotteslaw.nl

HANDLEIDING PORTRETTEEN GEBRUIKEN EN PUBLICEREN

Inhoud van deze handleiding

Inleiding en leeswijzer	2
Wat is een portret?	3
Is een portret een persoonsgegeven?	3
Duur portretrecht	3
Portret in opdracht	4
Portret zonder opdracht	4
Toestemming	5
Termijnbewaking	5
Gebruik in het verleden, is geen toestemming voor de toekomst	6
AVG	6
Portretten Checklist	7

Inleiding en leeswijzer

Lees de dikgedrukte regels voor een samenvatting.

Met deze handleiding geef ik je graag een aantal handvatten om zelf te kunnen beoordelen of je een portret kunt gebruiken en/of publiceren of wat je eventueel kunt doen om het wél mogelijk te maken. Het is dus geen uitgebreid (e-)boek over portretrecht en privacy, maar wel een shortcut met tips en trucs. Dat betekent dus ook dat nuance soms ontbreekt en het verhaal wat zwart/wit is. Om je voor fouten te behoeden zal ik in deze handleiding dus gemakkelijker zeggen dat iets niet mag, terwijl het in andere situaties misschien best wel zou kunnen. Daarvoor is alleen wat meer kennis en informatie nodig. Wil je die kennis wel opdoen? Volg dan de masterclasses over portrecht op Lawflix of boek een Oplokkoffie om een specifieke situatie te bespreken.

Bij elk onderwerp zie je eerst een zin dikgedrukt staan. Dat is de belangrijkste boodschap die ik over dat onderwerp mee wil geven. Heb je de dikgedrukte regels gelezen, dan heb je al een samenvatting van deze handleiding te pakken. Meer uitleg staat er steeds onder. Zo bepaal je zelf hoeveel tijd je besteedt aan het lezen van deze handleiding en kun je eenvoudiger informatie terugvinden. Gebruik de handleiding dus ook gerust als geheugensteuntje.

Helemaal achterin tref je nog een pagina aan met alle dikgedrukte regels bij elkaar. Print deze gerust uit om op een handige plek te bewaren.

Wat is een portret?

Herkenbaar persoon in beeld, ongeacht de vorm.

Er is pas sprake van een portret wanneer iemand herkenbaar in beeld is gebracht. Daar kunnen meerdere factoren een rol bij spelen, zoals:

- Gezicht/gelaat
- Typische houding en/of kleding
- Omgeving (gebouwen, maar ook andere personen)

Bij een groepsfoto is er dus ook altijd sprake van een portret.

Een balkje over een gezicht plakken criminaliseert juist en zorgt er niet per definitie voor dat iemand onherkenbaar is. Ook het vervagen van een gezicht kan er nog steeds voor zorgen dat iemand herkenbaar is.

Ook lookalikes zijn portretten, net als AI afbeeldingen die veel op een specifiek persoon lijken.

De vorm maakt geen verschil. Zowel foto's als video's, maar ook illustraties en beeldhouwwerken, zijn portretten.

Is een portret een persoonsgegeven?

Wanneer informatie (indirect) herleidbaar is tot een persoon, is dat een persoonsgegeven.

Het kan daardoor zijn dat een portret voor jou nog geen persoonsgegeven is, omdat er niet voldoende informatie aanwezig is voor jou, om die specifieke persoon te kunnen identificeren. Dat zal met name het geval zijn bij stockfoto's of ingekochte nieuwsfoto's, straatfoto's of andere foto's met meerdere personen erop.

Zodra er echter meer informatie beschikbaar is, bijvoorbeeld omdat iemand zichzelf heeft herkend op de foto en zich bij jou gemeld heeft, is het alsnog een persoonsgegeven geworden.

Bij evenementen, waarbij er geregistreerd wordt wie er aanwezig is, zal een foto dus ook eerder een persoonsgegeven zijn, omdat de portretten en namen met elkaar gematcht kunnen worden.

Het kan dus zo zijn dat er wel sprake is van een portret, maar het portret (nog) geen persoonsgegeven is. Dat is de enige reden waarom het verschil tussen de regels van het portretrecht in de Auteurswet en de regels uit de AVG belangrijk kunnen zijn.

Duur portretrecht

Tot 10 jaar na overlijden.

De bescherming van persoonsgegevens (AVG) vervalt wanneer iemand overlijdt.

Het portretrecht duurt echter nog tot 10 jaar na het overlijden van de persoon. Erfgenamen mogen dat recht vervolgens nog handhaven.

Portret in opdracht

Altijd toestemming nodig van de geportretteerde die in diens opdracht is vastgelegd.

Is een portret gemaakt in opdracht of ten behoeve van de geportretteerde zelf, dan mogen die portretten *niet* gepubliceerd worden, *tenzij* de geportretteerde toestemming heeft gegeven voor de publicatie.

Toestemming kan stilzwijgend, mag ook mondeling gegeven worden, maar beide zijn lastig te bewijzen. Bovendien zijn dan de grenzen van de toestemming vaag.

Liever maak je dan gebruik van een [quitclaim](#). Daarin kunnen de kaders en grenzen worden aangegeven en dit kan beter worden vastgelegd voor de toekomst, zodat altijd duidelijk is wat er toegestaan is met de betreffende portretten.

Let op, toestemming om een portret te maken, is niet hetzelfde als een portret in opdracht en is ook niet hetzelfde als toestemming voor publicatie.

Portret zonder opdracht

Afhankelijk van een belangenafweging. Geportretteerden hebben geen vetorecht.

Als het portret niet in opdracht of ten behoeve van de geportretteerde is gemaakt, dan is de vraag of het portret gepubliceerd mag worden afhankelijk van de belangenafweging tussen het privacybelang van de geportretteerde en het andere recht, meestal de vrijheid van meningsuiting, van de publicerende partij.

Deze portretten kunnen stockmateriaal zijn, straatfoto's, foto's of video's van evenementen of kunnen in opdracht van een derde zijn gemaakt. Zolang de geportretteerde geen belang heeft bij het laten maken van die portretten, is het niet in diens opdracht of ten behoeve van de geportretteerde gemaakt en moet dus de belangenafweging volgen om te weten of publicatie is toegestaan.

Er bestaat geen vaste formule voor deze belangenafweging. Alle omstandigheden moeten worden meegewogen. Belangrijke factoren om mee te wegen:

- Context. Wat is er nog meer op het beeld te zien of in welke context wordt het beeld gebruikt. Wat kan dit mogelijk suggereren over de persoon in beeld? Denk aan een politieke voorkeur, associatie met bepaalde personen of onderwerpen.
- Naakt, seks of erotiek. Ook lingerie of badkleding. Hoe kwetsbaarder mensen in beeld zijn gebracht, hoe voorzichtiger ermee om moet worden gegaan. Geportretteerden mogen snel bezwaar maken.
- Minderjarigen. De regels voor minderjarigen zijn niet anders, maar aangezien zij zich minder bewust zijn van hoe zij zich in het openbaar gedragen en wat er de consequenties van zijn, kunnen zij toch eerder een beroep doen op het redelijk belang en zich op die manier tegen openbaarmaking van hun portret verzetten.

- Locatie. Foto's en video's die op openbare plaatsen zijn gemaakt, mogen eerder gebruikt worden dan wanneer de persoon zich op een locatie bevond waar hij/zij/x zich enigszins privé mocht wanen. Beeldmateriaal tijdens grote open evenementen zijn bijvoorbeeld eerder toegestaan dan van besloten evenementen waar alleen genodigden mochten komen. Op een meer beschutte locatie in de open lucht, mag een geportretteerde juist meer privacy verwachten dan in de grootste winkelstraat van een stad of op het dorpsplein. De privacyverwachting die iemand mocht hebben, is dus belangrijker dan de vraag of het in de open lucht of binnen vier muren plaats vond.
- Nieuws en maatschappelijk belang. Hoe belangrijker het onderwerp, hoe meer er mag. Met name wanneer de persoon op het beeld er zelf bij betrokken is. Dus ook als het beeld negatief voor iemand uit kan pakken. Denk bijvoorbeeld aan foto's die gemaakt zijn bij actuele gebeurtenissen, zoals demonstraties.
- Reclame, ook ideële reclame. Daar mag de geportretteerde snel bezwaar tegen maken.

Toestemming

Overeenkomst, zijn alle partijen aan gebonden.

Toestemming voor publicatie kan zowel mondeling als schriftelijk worden verkregen. Schriftelijk is het meest verstandig, vanwege bewijs en om misverstanden te voorkomen.

Schriftelijke toestemming wordt meestal een [quitclaim](#) of model release genoemd.

Hierin staan tenminste

- persoonsgegevens van de geportretteerde,
- opnamedatum van de portretten en/of omschrijving van de portretten,
- context waarin de portretten gepubliceerd mogen worden,
- door welke partijen de portretten gepubliceerd mogen worden, en
- voor welke termijn de toestemming geldt.

Zorg dat de quitclaim goed geadmistreerd is en gekoppeld is aan foto's, bijvoorbeeld door de quitclaim een nummer te geven en dit nummer op te nemen in de metadata van een foto of videobestand. Ook kan er in bijvoorbeeld excel een overzicht gemaakt worden van bestandsnamen van quitclaims en welke bestandsnamen of nummers van afbeeldingen daar bij horen. Uiteraard kunnen ook foto's en quitclaim steeds in eenzelfde bestandsfolder worden opgeslagen, zodat het gemakkelijk bij elkaar vindbaar is.

Termijnbewaking

Verwijder tijdig foto's waar toestemming van verlopen is.

Verwijder foto's uit archieven of archiveer de foto's op een andere wijze, zodat afbeeldingen die alleen met toestemming gepubliceerd waren, niet per ongeluk opnieuw gebruikt kunnen worden wanneer de toestemming is verlopen.

Doorloop minimaal een keer per jaar alle online publicaties om te bepalen of er beeldmateriaal verwijderd moet worden.

Controleer bij elke drukopdracht of de toestemming voor gebruikte portretten nog geldig is én of deze toestemming nog lang genoeg duurt, zodat er geen te grote voorraad aan drukwerk overblijft nadat de toestemming is verlopen.

Meest praktisch is daarom om toestemming steeds tot bijvoorbeeld 1 januari of 1 juli van een jaar te laten lopen, zodat dergelijke controles van bestanden en gebruik ook maar twee keer per jaar uitgevoerd hoeft te worden.

Gebruik in het verleden, is geen toestemming voor de toekomst

Dat een portret in het verleden is gebruikt, betekent niet dat het daarna weer mag worden gebruikt.

Voor portretten waarbij een belangenafweging gemaakt moet worden, moet die afweging voor elke publicatie opnieuw gemaakt worden. De ene context is tenslotte de andere niet.

Voor toestemming geldt hetzelfde. Wellicht dat er voor de ene context of periode wel toestemming is gegeven, maar voor een andere context niet. Bijvoorbeeld wel toestemming voor afdrukken in een magazine, maar geen toestemming voor publicatie op de website, ondanks dat het misschien bij hetzelfde artikel is, of bij een bericht met hetzelfde onderwerp.

AVG

Met doel en grondslag is verwerking rechtmatig.

Voor het verwerken, waaronder opslaan en publiceren, van portretten, moet een [privacyverklaring](#) worden opgesteld, althans dit moet onderdeel zijn van de algemene privacyverklaring.

Ook onder de AVG zijn portretten vaak gewoon toegestaan.

Bepaal eerst het doel van het portret. Bepaal vervolgens welke grondslag daar passend bij is. Bijvoorbeeld de grondslag gerechtvaardigd belang. Daarvoor moet een belangenafweging gemaakt worden die min of meer vergelijkbaar is met de belangenafweging bij portretten die niet in opdracht zijn gemaakt.

De grondslag toestemming onder de AVG is een andere dan die voor het portretrecht. Onder de AVG kan deze ingetrokken worden, terwijl de toestemming voor het portretrecht een overeenkomst is. Gebruik dit daarom liever niet als grondslag.

Portretten checklist

- Portret = Herkenbaar persoon in beeld, ongeacht de vorm.
- Persoonsgegevens = Wanneer informatie (indirect) herleidbaar is tot een persoon.
- Duur portretrecht: Tot 10 jaar na overlijden.
- Opdracht: Altijd toestemming nodig van de geportretteerde die in diens opdracht is vastgelegd.
- Zonder opdracht: Afhankelijk van een belangenafweging. Geportretteerden hebben geen vetorecht.
- Toestemming = Overeenkomst, zijn alle partijen aan gebonden.
- Verwijder tijdig foto's waar toestemming van verlopen is.
- Dat een portret in het verleden is gebruikt, betekent niet dat het daarna weer mag worden gebruikt.
- Met doel en grondslag is verwerking rechtmatig.